

MENTORSKI RAD SA STUDENTIMA U KNJIŽNICI FILOZOFSKOGA FAKULTETA U ZAGREBU – OČEKIVANJA, REALIZACIJA, MOGUĆNOSTI

MENTORSHIP PROGRAMS IN THE LIBRARY OF THE FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES IN ZAGREB – EXPECTATIONS, REALIZATION, POSSIBILITIES

Blaženka Klemar Bubić

bklemar@ffzg.hr

Knjižnica Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Dubravka Luić-Vudrag

dlvudrag@ffzg.hr

Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

UDK / UDC 027.7:331.361.3-057.875(497.521.2)

Stručni rad / Professional paper

Sažetak

Rad se temelji na višegodišnjem iskustvu izvođenja prakse u Knjižnici Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prikazana je organizacija prakse, kako je predviđena u nastavnom planu i programu preddiplomskog studija Informacijskih znanosti i diplomskog studija Bibliotekarstva, te kako je realizirana u Knjižnici. Na temelju informativnih razgovora sa studentima na praksi i mentorima saznali smo koja su njihova očekivanja. Prikazana je koncepcija prakse – Praktični dan, rad na pultu i rad s mentorom, te je na primjeru jedne opće zbirke – Zbirke za periodiku, i jedne posebne zbirke – Zbirke za germanistiku, detaljno opisan tijek prakse, a istaknuta je važnost dvopredmetnog studija te mentora – predmetnog stručnjaka. Na temelju rezultata iz informativnih razgovara s mentorima, u radu su prikazane i poteškoće s kojima se oni susreću.

Ključne riječi: mentoriranje, studentska praksa, visokoškolska knjižnica

Summary

The paper is based on years of experience in carrying out library mentoring programs in the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. The organization of mentoring practical training is presented, first how it is planned in the curriculum of the undergraduate study of Information Sciences and the graduate study of Librarianship, and then how it is carried out in the Library. Based on the informational interviews with the students, who do practical training, and their mentors, we learned what their expectations were. Furthermore, the paper presents a detailed course of the mentoring program: a practical day, the work at the information/reference desk and the work with a mentor, and then gives the example of practical work in one general collection – the Periodicals Collection, and one special collection – the Collection for German Studies. A special emphasis was placed on the importance of double major studies and having a mentor who is a subject librarian specialized in a particular discipline. The analysis of the results of the informational interviews with the mentors also revealed the difficulties that the mentors encounter.

Key words: academic library, mentorship programs, student practical training

Uvod

Knjižničari Knjižnice Filozofskoga fakulteta svake godine postaju mentori studentima Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti.¹ Svrha prakse jest premostiti jaz između teorije i zahtjeva koji studenta očekuju kada zakorači na tržište rada te mu pružiti sigurnost da se brže i učinkovitije uključi. Kako bi student poslije pohađanja prakse usvojio određena znanja, tj. razvio određene kompetencije, važno je da je praksa dobro strukturirana, da su jasno definirane metode podučavanja te da su unaprijed utvrđena znanja i vještine koje treba usvojiti.

Za preddiplomskog i diplomskog studija svi studenti moraju pohađati redovitu studentsku praksu i u našoj Knjižnici. Obveze su studenata praktikanata, osim sudjelovanja u radionici Praktični dan i rada na pultu, provesti većinu vremena s mentorom – voditeljem zbirke, usluge ili službe. Rad mentora predmetnoga knjižničara sa svakim studentom obilježen je interdisciplinarnim pristupom jer sam studij na Filozofskome fakultetu znači interdisciplinarnost. Uz informacijske i komunikacijske znanosti veže se knjižničarstvo, arhivistika ili muzeologija, a u većeg broja studenata i neka druga studijska grupa s 23² odsjeka i 107 različitih studijskih programa.³ Sva-

¹ Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Odluka od 25. veljače 2019. Klasa: 112-04/19-03/29, Ur. broj: 3804-460-19-2.

² Preddiplomski studiji. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-08-16]. Dostupno na: <http://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3>

³ Diplomski studiji. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-03]. Dostupno na: <http://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4>

ki mentor,⁴ stručnjak za svoje područje, upoznaje studente s obvezama i zadatcima koji su definirani posebnostima zbirke. Njegova je odgovornost i zadatak pripremiti studenta na izazove struke u svim vrstama knjižnica. Ovaj rad predstaviti će obveze i mogućnosti mentoriranja u visokoškolskoj knjižnici te probleme s kojima se mentori susreću.

Pregled literature

Dosad je u Hrvatskoj napisano vrlo malo radova o mentoriranju, ali i oni se najvećim dijelom odnose na mentoriranje studenata poslijediplomskih studija, poput Žižek, koja objavljuje članak *Izazovi mentoriranja kvalitativnih istraživanja* o mentoriranju doktorskih studenata⁵ koji u svojim istraživanjima primjenjuju kvalitativnu metodologiju. U radu je riječ o procesu mentoriranja, a Žižek napominje kakav bi mentor trebao biti. Te opisane osobine mentora ne razlikuju se mnogo od osobina mentora studenata Informacijskih znanosti/Bibliotekarstva. K tome, Vizek Vidović, Brajdić Vuković i Matić⁶ u *IDIZ-ovu priručniku za mentoriranje mladih istraživača* pišu o ulozi mentora za mlade istraživače, daju smjernice za mentoriranje te primjer evaluacije mentoriranja u obliku upitnika za vrednovanje mentorske potpore i upitnika za samovrednovanje mentorskog rada.

O mentoriranju u knjižnicama pišu Petr Balog, Badurina i Lisek⁷ u radu *How efficient is Croatian government measure for reduction of youth unemployment: example of information and library science sector*. Pišu o mjeri stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa u narodnim i sveučilišnim knjižnicama. Mučnjak i Lisek⁸ pišu rad *Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, o prvom istraživanju u Hrvatskoj koje istražuje važnost studentske prakse te o kompetencijama koje studenti usvajaju u sklopu prakse, ali i o kompetencijama koje mentor treba posjedovati da bi proces mentoriranja bio uspješan. Mučnjak u *A Mentor – from an Inspirer to a friend: librarian*

⁴ Izrazi koji se upotrebljavaju u ovom radu, a imaju rodno značenje, za oba su roda i rodno su neutralni.

⁵ Žižak, A. Izazovi mentoriranja kvalitativnih istraživanja. // Ljetopis socijalnog rada 21, 3(2014), 367-392. [citirano: 2020-08-23]. Dostupno na: <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i3.6>

⁶ Vizek Vidović, V.; M. Brajdić Vuković.; M.Matić. IDIZ-ov priručnik za mentoriranje mladih istraživača. Zagreb: Institut za istraživanja u Zagrebu, 2014. [citirano: 2020-07-03]. Dostupno na: https://www.ffri.uniri.hr/files/dokumentifakulteta/IDIZ-ov_prirucnik_za_mentoriranje.pdf

⁷ Vidi: Petr Balog, K.; B. Badurina.; J. Lisek. How efficient is Croatian government measure for reduction of youth unemployment: example of information and library science sector. // 3. međunarodni znanstveni simpozij Gospodarstvo Istočne Hrvatske: vizija i razvoj / [ur.] A. Mašek Tonković. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Ekonomski fakultet, 2014. Str. 660-669.

⁸ Mučnjak, D.; J. Lisek. Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2(2018), 155-177.

*mentoring programs in Croatia*⁹ piše o vrstama mentoriranih pojedinaca (volonter, demonstrator, student preddiplomskog/diplomskog studija, stručno osposobljavanje i dr.) i načinima mentoriranja (skupno, individualno, jedan mentor, više mentora...) u hrvatskim knjižnicama.

Očekivanja

Na temelju istraživanja (polustrukturiranog intervjua) provedenog među kolegama mentorima i pomoćnim mentorima te studentima na praksi saznali smo koja su njihova očekivanja. U istraživanju je sudjelovalo sedam knjižničara, jedan je bio muškog roda, jedan pomoćni knjižničar, jedan viši knjižničar i jedan knjižničarski savjetnik, četvero ih je u dobi od 30 do 40 godina, a troje u dobi od 40 do 50 godina. Jedan knjižničar ima do pet godina radnog staža, tri knjižničara od 5 do 15 godina radnog staža, a tri od 15 do 25 godina radnog staža. Skupina ispitanika odgovara strukturi mentora u Knjižnici Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.¹⁰ U istraživanju je sudjelovalo troje studenata druge godine diplomskog studija i dvoje studenata treće godine preddiplomskog studija, što je polovina studenata koji su tog mjeseca (ožujak 2019.) pohađali praksu u Knjižnici.

Studenti imaju izrazito visoka očekivanja i točne predodžbe o praksi i o mentoru. Od prakse očekuju: upoznavanje s Knjižnicom, uvid u (stvarni) knjižničarski posao „iza pulta“, rad s korisnicima, ali i zanimljive i neuobičajene primjere iz prakse i postupanje u danom trenutku. Očekuju poboljšati svoje komunikacijske vještine (kako komunicirati s korisnicima, kolegama, nadređenima), nadopunu studijskom programu te uvid u sav posao kako bi u budućnosti točno znali što žele, a što ne žele raditi. Od mentora očekuju da je to osoba s mnogo godina radnog iskustva koja je dobro pripremljena, tj. dobro strukturira i organizira praksu, ima dobro razvijene komunikacijske sposobnosti, odnosno zna prenijeti svoje znanje, pozitivna je i pristupačna, ujedno strpljiva i prilagodljiva, nesebično dijeli svoja znanja i iskustva, otkriva im nevidljive poslove i zanimljive situacije te ih motivira. Mentori od studenata očekuju da budu točni u svojim dolascima jer za njih moraju odvojiti vrijeme, da su zainteresirani, tj. da postavljaju pitanja, da su u izvršavanju danih zadataka pedantni, marljivi i usredotočeni na povjereni zadatak, da posjeduju osnovna stručna i

⁹ Vidi: Mučnjak, D. A Mentor – from an inspirer to a friend: librarian mentoring programs in Croatia. // Librarians and information professionals as (pro)motors of change: immersing, including and initiating digital transformation for smart societies, 20-21 August 2019, National and University Library (NUL) Zagreb, Croatia. [citirano: 2020-07-03]. Dostupno na: <http://library.ifla.org/2601/1/s05-2019-mucnjak-en.pdf>

¹⁰ Struktura ispitanika preuzeta od: Mučnjak, D.; J. Lisek. Nav. dj., 162-163.

opća znanja, da imaju organizacijske sposobnosti, da su snalažljivi te da su pred kraj prakse samostalni u radu.

Mentor – iskusna osoba koja savjetuje i pomaže osobi s manje iskustva¹¹

Mentor studentima na praksi u Knjižnici uspješna je i kompetentna osoba s više iskustva od studenta u svim dodirnim područjima, treba biti visoko motivirana za preuzimanje odgovornosti i svojim primjerom pokazati što se od studenta očekuje. Mentor treba dobro strukturirati praksu, prilagoditi se prethodnim znanjima i vještinama studenta i znati prenijeti znanje, biti otvoren za studenta, odnosno pokazati i imati empatiju, tj. kognitivne, emocionalne i odnosne kvalitete, znati studenta izložiti novim zadacima i izazovima, ali i dobro znati odmjeriti vođeni, tj. usmjeravani i samostalni rad. Isto tako, mentor bi trebao biti prijateljski nastrojen, podupirati i ohrabrivati studenta, savjetovati ga, brinuti se i imati strpljenja za njega te odgovoriti na njegove potrebe. Ostvarivanje suradničkoga odnosa studenta i mentora na posljetku je proces uzajamna učenja. Cilj procesa mentoriranja jest podići znanje na višu razinu, podupirati profesionalni razvoj i time olakšati studentu ulazak na tržište rada.¹² To znači da i mentor mora biti spreman na kontinuirano stručno usavršavanje kako bi mogao ići ukorak s novim spoznajama struke i tehnologije potrebne za kvalitetno prenošenje znanja.

U ovom kontekstu važno je skrenuti pozornost na strukturu mentora u Knjižnici. Svi mentori u Knjižnici Filozofskog fakulteta predmetni su stručnjaci, tj. voditelji predmetnih zbirki i djelatnici zajedničkih službi ili usluga – ukupno 32 diplomirana knjižničara. Petero diplomiranih knjižničara ima završen poslijediplomski studij i akademski stupanj doktora znanosti, od kojih dvoje ima zvanje knjižničarskoga savjetnika. Jedna je osoba diplomirani knjižničar i ima zvanje knjižničarskoga savjetnika, jedna osoba ima završen specijalistički postdiplomski studij, a dvoje diplomiranih knjižničara ima zvanje višega knjižničara. Svi mentori uz bibliotekarstvo imaju diplomu najmanje još jednog studija, a većina ima završene dvije studijske grupe i dodatni studij bibliotekarstva. Trideset dvoje kolega ima završeno ukupno 79 studijskih grupa, a 24 ima završen profesorski smjer, što znači da su i sami imali praksu radi podučavanja i položili predmete poput metodike, pedagogije, didaktike i psihologije. Pomoćni mentori svi su pomoćni knjižničari, ukupno 18 kolegica i kolega, od kojih desetero ima srednju stručnu spremu i položen stručni ispit za knjižničare, a osmero ih ima visoku stručnu spremu i završilo je zajedno 16 studijskih grupa. Njih petero ima završeno i bibliotekarstvo te četvero ima završen profesor-

¹¹ Vidi: Oxford Advanced Learner's Dictionary. Oxford: University Press, 2015. Str. 972.

¹² Žižak, A. Nav. dj., 367-392.

ski smjer.¹³ Tako je u istraživanju provedenom za potrebe rada *Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu* jedna studentica rekla: „Fora mi je što je svatko završio još nešto, neko, neku studijsku grupu.“¹⁴ Naposljetku, možemo reći da svatko na temelju svojih osobina i na temelju vlastita iskustva i znanja izabire vlastiti stil mentoriranja.

Mogućnosti koje nudi Filozofski fakultet

Filozofski fakultet prije svega nudi interdisciplinarnost. Na Fakultetu postoje ukupno 23 odsjeka na kojima se može studirati ukupno 107 studijskih programa. Većina knjižničara, diplomiranih i pomoćnih, ima završene barem dvije studijske grupe, a najčešće imaju završene dvije studijske grupe i dodatan studij bibliotekarstva. Knjižnica zbog organizacije rada nudi uvid u sve segmente knjižničarskog posla predmetnog stručnjaka – solo knjižničara, a na taj način studenti, osim premošćivanja jaza između teorije i prakse, dobivaju uvid u stvarnu sliku knjižničarskog posla te cjelokupan put od nabave građe do korisnika. Na praksi se studente priprema za izazove struke, pruža im se osjećaj sigurnosti i trudi se usaditi im ljubavi prema knjižničarskom poslu.

Knjižničar – predmetni stručnjak

Predmetni stručnjak – solo knjižničar – samostalan je u svome radu, odnosno – sve radi sam, od nabave građe do signature. Njegovi su zadatci pratiti rad Odsjeka i razvoj studija i struke te pratiti znanstvenu produkciju kako bi mogao educirati studente o literaturi i savjetovati korisnike pri pronalaženju relevantne literature za seminar, završni i diplomski rad ili doktorsku disertaciju. Treba biti dobro informiran kako bi mogao održavati tekuću bibliografiju matičnog Odsjeka (korištenje katalogizma, bazama podataka, portalom HRČAK; pretraživanje stranih časopisa; kategorizacija radova bez izvornika pred sobom i dr.). Predmetni stručnjaci u sklopu raznih kolegija matičnog Odsjeka često educiraju studente o Knjižnici i relevantnoj literaturi za studij te drže predavanja i radionice o citiranju. Ako netko nije predmetni stručnjak, Odsjek mora imati razumijevanja i biti spreman pomagati. Matična struka + studij bibliotekarstva – najbolji je izbor.

¹³ Zaposlenici knjižnice. // Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-5]. Dostupno na: <http://knjiznica.ffzg.unizg.hr/knjiznica>

¹⁴ Mučnjak, D.; J. Lisek. Nav. dj., 172.

Realizacija prakse

Na Sveučilištu u Zagrebu studenti preddiplomskog studija Informacijskih znanosti¹⁵ trebaju odraditi ukupno 40 sati prakse ako studiraju dvije studijske grupe, odnosno 80 sati prakse ako studiraju samo informacijske znanosti.¹⁶ Na preddiplomskom studiju nije nužno odraditi praksu u knjižnici, već se može odraditi i u drugoj informacijskoj ustanovi, npr. u muzeju, arhivu ili nekoj udruzi.

Studenti na diplomskom studiju Informacijskih znanosti, na smjeru Bibliotekarstvo, trebaju odraditi 160 sati prakse, od toga 120 sati u tri knjižnice: u Knjižnici Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i u Knjižnicama grada Zagreba. U svakoj od navedenih knjižnica studenti trebaju odraditi po 40 sati, a izbor je četvrte knjižnice slobodan.¹⁷ Studenti koji nisu iz Zagreba često odabiru knjižnicu iz svoga mjesta stanovanja, bilo narodnu, bilo srednjoškolsku ili osnovnoškolsku. Primijetili smo da se velik dio studenata ponovno vraća u Knjižnicu Filozofskoga fakulteta, najčešće zbog blizine samom fakultetu i radi lakšeg usklađivanja s rasporedom predavanja. Svi studenti na praksi, bez obzira na godinu studija, imaju obvezu sudjelovati na zajedničkoj radionici Praktični dan (četiri sata). Također imaju obvezu raditi na pultu s pomoćnim mentorom (osam sati) i s predmetnim stručnjakom, voditeljem predmetne zbirke, ili knjižničarom/voditeljem zajedničke službe ili usluge (28 ili 68 sati).

Na Sveučilištu Josip Juraj Strossmayer u Osijeku studenti na Odsjeku za informacijske znanosti imaju obvezu odrađivanja prakse na svakoj godini preddiplomskog studija – na prvoj godini 60 sati, na drugoj godini 60 sati, a na trećoj godini 150 sati. Nije nužno da se praksa odradi u knjižnici, već se može odraditi i u drugoj informacijskoj ustanovi (muzeju, arhivu, udruzi...), ali i u drugim ustanovama koje pohranjuju, organiziraju i rabe informacije (banke, bolnice, telekomunikacijske kompanije...). Studenti diplomskog studija informacijskih znanosti ili bibliotekarstva na drugoj godini odrađuju 60 sati prakse, a ako studiraju kombinaciju studijskih grupa

¹⁵ Studijski programi za obrazovanje budućih knjižničara u Hrvatskoj imaju različite nazive. U Zagrebu se upisuje preddiplomski studij informacijskih znanosti i diplomski Studij informacijskih znanosti – smjer bibliotekarstvo. Na Filozofskome fakultetu u Osijeku upisuje se preddiplomski i diplomski studij Informatologije, a u Zadru preddiplomski i diplomski studij Informacijskih znanosti.

¹⁶ Studentska praksa – preddiplomski studij. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-3]. Dostupno na: <http://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/studij/preddiplomski-studij/studentska-praksa>

¹⁷ Studentska praksa – diplomski studij. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-3]. Dostupno na: <http://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/studij/preddiplomski-studij/studentska-praksa>

Informacijske znanosti i Bibliotekarstvo, trebaju napraviti projekt u informacijskoj ustanovi, no ne nužno u knjižnici.¹⁸

Na Sveučilištu u Zadru studenti Odsjeka za Informacijske znanosti trebaju odrediti praksu u informacijskoj ustanovi, školskoj, narodnoj ili sveučilišnoj knjižnici, ali mogu odabrati i drugu informacijsku ustanovu (muzej, arhiv, udrugu...). Na pred-diplomskom¹⁹ jednopredmetnom studiju Informacijskih znanosti na drugoj godini i trećoj godini odrađuju 60 sati, a studenti diplomskog studija Informacijskih znanosti (redovni ili izvanredni) na prvoj godini 90 sati, na drugoj godini 60 sati prakse i 30 sati rada na projektu u istoj ustanovi.²⁰

Dinamika prakse

Praksa je na Filozofskome fakultetu podijeljena u dva dijela: zajednički i individualni dio. Zajednički dio pod nazivom Praktični dan zbiva se jednom mjesečno za grupu od 10 do 15 studenata koji taj mjesec pohađaju praksu u Knjižnici. Taj dio prakse traje četiri sata, a sastoji se od razgledavanja Knjižnice, predavanja o usluga, ustroju i poslovanju Knjižnice, upoznavanja Zbirke za periodiku i njezine važnosti za znanstveni, nastavni i obrazovni proces, upoznavanja Zbirke e-izvora, međuknjižnične posudbe te od praktična dijela upoznavanja s KOHA integriranim knjižničnim sustavom. Individualna praksa sastoji se od dva dijela. Prvi dio znači osam sati rada na pultu s pomoćnim mentorom gdje se studenti upoznaju s radom s korisnicima, sa sustavom posudbe i rezervacije, s rasporedom građe u Knjižnici te ulaganjem knjiga, kao i odgovaranjem na jednostavnije upite korisnika. Drugi dio radi s mentorom — diplomiranim knjižničarom, 28 ili 68 sati.

Dva su cilja prakse. Na trećoj godini dodiplomskog studija Informacijskih znanosti praksom se želi dati uvid u knjižničarski posao kako bi student procijenio odgovara li mu profesija knjižničara ili bi se radije opredijelio za neki drugi smjer koji se nudi na diplomskome studiju. Na petoj godini studija, tj. drugoj godini diplomskog studija bibliotekarstva, cilj je prakse premostiti jaz između teorije i prakse i dati studentu početna znanja kako bi sigurnije kročio na tržište rada.

¹⁸ Studentska praksa. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: <https://www.ffos.unios.hr/infoznanosti/studentska-praksa>

¹⁹ Preddiplomski revidirani program informacijske znanosti. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: http://iz.unizd.hr/Portals/70/docs_stari_web/Preddiplomski_revidirani_program_informacijske_znanosti_2015-16_HRV.pdf

²⁰ Diplomski revidirani program informacijske znanosti. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: http://iz.unizd.hr/Portals/70/docs_stari_web/Diplomski_revidirani_program_informacijske_znanosti_2015-16_HRV.pdf

Tijek prakse s pomoćnim mentorom

Studenti se raspoređuju u predmetne zbirke / zajedničke službe ili usluge prema studijskoj grupi i afinitetima. Praksa s pomoćnim mentorom obavlja se na pulu kata prema smještaju dodijeljene zbirke, službe ili usluge. Student se u početku upoznaje s osnovama rada s korisnicima poput upisivanja novih korisnika, ispisivanja korisnika i kontrole zaduženja diplomiranih studenata. Zatim se upoznaje sa zaduživanjem i razduživanjem građe te izdvajanjem građe za korištenje u čitaonici. Osim toga, uči pružati pomoć korisnicima pri pronalaženju potrebne literature, pretraživati online katalog i online baze podataka, repozitorij i druge izvore informacija. Student se uči snalaženju u knjižnici, komunikaciji s korisnicima i prepoznavanju njihovih potreba. Također, uči se individualnom usmjeravanju i upoznavanju korisnika s vrstama građe, njezinom organizacijom i rasporedom, s uslugama knjižnice i uvjetima i načinima korištenja njome, s nadzorom nad korištenjem građom, kontrolom povrata građe i kontrolom ponašanja korisnika unutar čitaonice te samostalnim rješavanjem upita pretraživanjem online kataloga, baza podataka i literature.

Tijek prakse s mentorom

Koordinatorica prakse raspoređuje studente vodeći računa o drugoj studijskoj grupi studenta ili o njegovim željama. Na početku praksa je koncipirana poput *job shadowinga* – upoznavanja sa zbirkom, službom ili uslugom gdje je student došao na praksu. Poslije obavljanja kratkog „informativnog“ razgovora sa studentom o njegovim predznanjima (jezik, pisma), godini studija, studijskim grupama, afinitetima te o trenutačnim potrebama zbirke, mentori oblikuju daljnji tijek prakse. Prvi dio prakse u predmetnoj zbirci koncipiran je na jednak način – upoznavanje s procesima rada, ustrojem zbirke, prostorom, organizacijom, tj. smještajem građe i korištenjem njome, postupcima i planovima nabave (kupnja, razmjena, dar), primanjem građe, razvrstavanjem i pripremom za obradu, prihvatom i obradom građe, tehničkom obradom i zaštitom građe, inventarizacijom, signiranjem; upoznavanje s klasifikacijom građe i UDK klasifikacijom; upoznavanje s katalogizacijom građe, radom u integriranom knjižničnom sustavu KOHA te formatu MARC 21, predmetnim označavanjem, ulogom signature u smještaju i prezentaciji građe; upoznavanje s postupkom inventure, otpisa i revizije građe, pripremom knjižne građe za otpis i reviziju te izgradnjom zbirke ocjenskih radova – upoznavanje s pripremom i unošenjem radova u digitalni repozitorij. Broj sati koji se posveti pojedinom segmentu rada ovisi o afinitetima studenta i potrebama zbirke. Pred kraj prakse studentu se omogućuje samostalan rad kako bi primijenio naučeno te mu se poslije provjere obavljena zadatka daju smjernice za daljnji rad.

Tijek prakse u općoj zbirci – Zbirka za periodiku

Na početku se student upoznaje s Čitaonicom periodike, načinom kako se kontroliraju naslovi, s postupkom fizičke zaštite (čipiranje RIFD čipovima), sa slaganjem novih sveščića u Čitaonici periodike, kontrolom dubleta i tripleta, izdvajanjem starijih brojeva, provjerom i spuštanjem u Zatvoreno spremište. Student se upoznaje s klasičnim vođenjem inventarne knjige i važnosti vođenja kontrole o pristizanju cjelovitih godišta časopisa, provjerom građe pristigle donacijom, kao i s elementima izgradnje fonda periodike (KUPNJA, ZAMJENA, DAR) i postupcima koji se primjenjuju s novonaručenim naslovima – pripremama za katalogizaciju. Slijedi upoznavanje s programom KOHA Serials i postupkom bilježenja i kontinuiranja novih sveščića u programu, s postupkom narudžbe u programu KOHA Acquisitions; upoznavanje kataložne obrade i samostalno stvaranje kataložnog zapisa u programu KOHA Cataloging; upoznavanje s vođenjem knjige računa, upisom, kontrolom i predajom pristiglih računa na plaćanje u računovodstvo FFZG-a, kontrolom popisa naslova naručene građe domaćih i stranih časopisa, postupkom reklamacije građe koja nedostaje; upoznavanje s katalozima drugih knjižnica, pretraživanjem baza časopisa; upoznavanje s upitima i zahtjevima korisnika; odgovaranje na specifična traženja korisnika; upoznavanje s važnosti praćenja struke kroz periodiku. Bitno je istaknuti da Zbirka za periodiku Filozofskoga fakulteta pokriva sve društvene i humanističke grane koje se predaju na Fakultetu, pa je na istaknutu mjestu u nastavnom, istraživačkom i znanstvenom procesu.

Tijek prakse u predmetnoj zbirci – Zbirka za germanistiku

Student se na početku upoznaje sa zbirkom, njezinom povijesti, nastankom, načinom pristizanja građe, stručnim skupinama koje prate kolegije matičnog Odsjeka. Naglasak je na praćenju matične struke, razvoju Odsjeka i studija. Zatim mu se skreće pozornost na vrste korisnika (znanstvenik, nastavnik, student), što oblikuje politiku izgradnje zbirke i njezinu nabavu (kupnju, razmjenu, dar). Student uči kako postupati s darovima i kako obaviti selekciju. Upoznavajući se s radom u programu KOHA Acquisitions naručivanjem, tj. kupnjom građe, uči zašto je važno praćenje sredstava, koji su naručeni i pristigli naslovi, kako postupati s računima. Upoznaje se s inventarnom knjigom kakva je bila nekad i kakva je danas, katalogizacijom u programu KOHA Cataloging – preuzimanje zapisa Z39.50, dupliciranje zapisa, a pred kraj prakse i samostalno katalogiziranje jednostavnijih naslova. Student se upoznaje s internim indeksom predmetnica i UDK oznaka za Zbirku za germanistiku te važnosti takva indeksa, kao i s pravilima signiranja te kako odrediti u kojoj je skupini određeni naslov. Upoznaje i rad na tehničkoj zaštiti građe RFID čipovima te

kako zaštititi jedini i/ili posljednji primjerak knjige stavljajući joj oznaku ZA RAD U ČITAONICI, kao i način zaštite CD-ROM/DVD – original se nikada ne posuđuje, već se čuva u AV zbirci Knjižnice, kako bi uvijek bio dostupan (zaštita od uništavanja i gubitka). Upoznaje se i s izradom bibliografije nastavnika matičnog Odsjeka, koja je također sastavni dio posla. Student se susreće s raznim pitanjima – Od kuda krenuti?; Kojim se katalozima služiti?; Kojim se bazama podataka koristiti?; Koje strane časopise pretraživati?; Kako pomoći pri pronalaženju relevantne literature za seminar, završni ili diplomski rad?. Student se susreće s problemom kategorizacije radova ako se ne posjeduje izvornik. Edukacija studenata obuhvaća razne segmente – vodstvo po Knjižnici; učenje pravila posudbe; načine pronalaska željene literature; edukaciju o relevantnoj literaturi za studij, bazama podataka, pisanju završnih i diplomskih radova i citiranju; unos radova u Repozitorij FFZG-a (završni i diplomski radovi, doktorske disertacije, važniji radovi zaposlenika Fakulteta – stručni i znanstveni, članci i poglavlja...); izradu popisa obvezne i izborne literature za kolegije u programu KOHA Lists i njihovu prednost. Poslije upoznavanja sa svim poslovima predmetnog stručnjaka, studentima se daju zadatci koje rješavaju samostalno te im se poslije provjere daju smjernice za daljnji rad.

Novi oblik prakse u Knjižnici Filozofskoga fakulteta

U travnju 2019. prvi je put u Knjižnici pokusno proveden novi oblik prakse. Skupina studenata radila je pod mentorstvom jednoga knjižničara na zadatku. Ovoga puta to je bilo ujednačivanje zapisa za doktorske disertacije u sustavu KOHA i povezivanje sa zapisima istih radova u repozitoriju Filozofskog fakulteta. Na temelju starih i novih zapisa, ujednačenih zapisa, mentor je sastavio nove upute za katalogiziranje doktorskih disertacija. Ovakav pristup možda umanjuje osjećaj osamljenosti i nesigurnosti koji neki studenti imaju na početku prakse, osobito na trećoj godini studija.

Zbog pandemije koronavirusa u rujnu 2020. započelo se s novim načinom prakse na daljinu. Mentori sami mogu izabrati kako će komunicirati sa studentima i na koji način provesti praksu: mailom, telefonom, putem programa Skype ili na neki drugi način. Skype se pokazao primjerenim programom zbog mogućnosti *share screen*, uz audio- i videopoziv, kojim se uživo može objasniti posudba građe u KOHA Circulation, upis korisnika u KOHA Patrons, napredno pretraživanje u KOHA Advanced search, popis obvezne literature u KOHA Lists, katalogizacija, signiranje, UDK i predmetnice u KOHA Cataloging, nabava u KOHA Acquisitions. Praksa nije održana u punom opsegu i nedostajao joj je praktični dio u kojem studenti sami mogu katalogizirati, ali su zato dobili zadatke pretražiti podatke i literaturu o određenoj temi kao simulaciju složenijih upita korisnika.

Problemi s kojima se mentori susreću

Na uzorku od sedam mentora napravljeno je istraživanje metodom polustrukturiranog intervjua u dvotjednom razdoblju. U istraživanju su dobiveni sljedeći rezultati:

- *Studenti treće godine bibliotekarstva* – Studenti koji nisu slušali bibliotekarske predmete često se odlučuju za praksu u Knjižnici kako bi vidjeli žele li se opredijeliti za studij bibliotekarstva ili izabrati neki drugi smjer. Studentima treće godine treba pripremiti posebne ili jednostavnije zadatke te mentori navode da im takva priprema oduzima dosta vremena. Studenti pete godine mogu studirati bibliotekarstvo kao jednopredmetan ili dvopredmetan studij.
- *Studenti jednopredmetnog studija bibliotekarstva* – Mentori primjećuju da studenti jednopredmetnog studija bibliotekarstva bolje poznaju stručni dio posla. Kako oni imaju i više sati prakse, može im se dati konkretniji posao. Ističu da im vrlo često nedostaje znanje drugih jezika i pisama, što smatraju jednim od nedostataka.
- *Studenti dvopredmetnog studija bibliotekarstva* – Studentima se nastoji omogućiti da praksu obavljaju u predmetnoj zbirci njihove druge studijske grupe. Mentori ističu da ti studenti bolje ispunjavaju očekivanja mentora te da su u obavljanju zadataka, ali i u dogovorima o dolascima na praksu, bolje organizirani, imaju šire znanje koje lakše nadograđuju, spremniji su na usvajanje novih vještina, jezika i pisama. Lakše se snalaze u određivanju predmetnica i UDK oznaka te lakše odgovaraju na složenije upite korisnika. Poznavanje jezika i pisama bitno je za sve filološke grupe, ali i za Zbirku za periodiku. Mentori im mogu dati konkretnije poslove jer imaju višu razinu stručnog i općeg znanja.

Problemi koje su naveli mentori

Jedan je od problema kamo smjestiti studente na praksi. U uredima sjedi po nekoliko predmetnih knjižničara. Knjižnica ima jednu prostoriju za obradu građe koja je opremljena s pet računala, a u jednome mjesecu na praksu pristigne do deset studenata, koji najčešće dolaze u ljetnom semestru i željeli bi završiti praksu u što kraćem razdoblju, po mogućnosti radeći osam sati dnevno, kako bi stigli obaviti praksu i u ostalim knjižnicama. Posljedica je toga velika fluktuacija praktikanata u jednom semestru, nedostatak prostora te nedostatak vremena za tekuće poslove predmetnom knjižničaru. Svaki predmetni stručnjak, voditelj službe ili usluge ima obvezu najmanje dva puta godišnje biti mentor, a neki su predmetni stručnjaci mentori i znatno češće zbog učestale kombinacije predmeta njihove predmetne studijske grupe s in-

formacijskim znanostima, tj. Bibliotekarstvom (npr. anglistika, germanistika, kroatistika). Knjižničari mentori na Filozofskome fakultetu jedini su koji ne dobivaju nikakvu naknadu za vođenje prakse, a jedna su od tri obvezne knjižnice u kojima se praksa mora obaviti. Ujedno imaju manje zaposlenika od Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Knjižnica grada Zagreba.

Zaključak

Hrvatska knjižničarska zajednica, posebice knjižničari Knjižnice Filozofskoga fakulteta, svjesni su važnosti stručne prakse na studiju Informacijskih znanosti i Bibliotekarstva, premošćivanju jaza između teorije i prakse te dobre pripreme studenata za tržište rada. Knjižnica Filozofskoga fakulteta jedna je od triju obveznih knjižnica u kojima studenti moraju odraditi praksu. S obzirom na njezinu interdisciplinarnost u odnosu na studijske grupe i kombinacije studijskih grupa koje su završili knjižničari na Filozofskome fakultetu u Zagrebu te kompetentnosti za podučavanje (završeni profesorski smjerovi studija), ali i organizaciju rada Knjižnice (solo knjižničar), studenti dobivaju uvid u sve segmente knjižničarskog posla. Iako svake godine koordinatorica prakse provodi anketu o zadovoljstvu praksom i već se godinama od studenata dobivaju izvrsne ocjene, mentori bi trebali bolje komunicirati s Odsjekom i postati priznatiji partneri u obrazovanju knjižničara.

Literatura

- Diplomski revidirani program – Informacijske znanosti. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: http://iz.unizd.hr/Portals/70/docs_stari_web/Diplomski_revidirani_program_informacijske_znanosti_2015-16_HRV.pdf
- Diplomski studiji. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-3]. Dostupno na: <http://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=4>
- Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Odluka od 25. veljače 2019. Klasa: 112-04/19-03/29, Urbroj: 3804-460-19-2.
- Mučnjak, D. A Mentor – from an inspirer to a friend: librarian mentoring programs in Croatia. // Librarians and information professionals as (pro)motors of change: immersing, including and initiating digital transformation for smart societies, 20-21 August 2019, National and University Library (NUL) Zagreb, Croatia. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: <http://library.ifla.org/2601/1/s05-2019-mucnjak-en.pdf>
- Mučnjak, D.; J. Lisek. Mentori – okosnica praktične poduke studenata bibliotekarstva Filozofskog fakulteta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 2(2018), 155-177.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary. Oxford: University Press, 2015.

- Petr Balog, K.; B. Badurina; J. Lisek. How efficient is Croatian government measure for reduction of youth unemployment: example of information and library science sector. // 3. međunarodni znanstveni simpozij Gospodarstvo Istočne Hrvatske: vizija i razvoj / [ur.] A. Mašek Tonković. Osijek : Sveučilište u Osijeku, Ekonomski fakultet, 2014. Str. 660–669.
- Preddiplomski revidirani program – Informacijske znanosti. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: http://iz.unizd.hr/Portals/70/docs_stari_web/Pred-diplomski_revidirani_program_informacijske_znanosti_2015-16_HRV.pdf
- Preddiplomski studiji. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-08-16]. <http://theta.ffzg.hr/ECTS/Studij/Lista?razinaStudijaID=3>
- Studentska praksa – diplomski studij. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-3]. Dostupno na: <http://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/studij/preddiplomski-studij/student-ska-praksa>
- Studentska praksa – preddiplomski studij. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-3]. Dostupno na: <http://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/studij/preddiplomski-studij/studentska-praksa>
- Studentska praksa. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: <https://www.ffos.unios.hr/infoznanosti/studentska-praksa>
- Vizek Vidović, V.; M. Brajdić Vuković; M. Matić. IDIZ-ov priručnik za mentoriranje mladih istraživača. Institut za istraživanja u Zagrebu, 2014. [citirano: 2020-09-4]. Dostupno na: https://www.ffri.uniri.hr/files/dokumentifakulteta/IDIZ-ov_prirucnik_za_mentoriranje.pdf
- Zaposlenici knjižnice. // Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. [citirano: 2020-07-5]. Dostupno na: <http://knjiznica.ffzg.unizg.hr/knjiznica>
- Žižak, A. Izazovi mentoriranja Kvalitativnih istraživanja. // Ljetopis socijalnog rada 21, 3(2014), 367-392. [citirano: 2020-08-23]. Dostupno na: <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i3>.